

Profesorul Eduard Pamfil, creatorul psihiatriei antropologice din România 1912-1994

Note de
M. Lăzărescu

Intelectual de mare clasă, de orientare și stil european, timp de multe decenii - personalitate de prim rang a psihiatriei din țara noastră, profesorul Eduard Pamfil a ctitorit psihiatria universitară timișoreană și a creat psihiatria antropologica românească.

Drumul existenței doctorului Pamfil configurează interesante spirale. Tinerețea medical-studențească clujeană se rotunjește cu afirmarea neurologică bucureșteană în clinica profesorului Popescu-Sisești, apoi prin două formări succesive la Paris, cu simțări mondiale ale specialităților respective, iar după cel de-al doilea Război Mondial la Spitalul „Sainte Anne” din Paris. Spirala își continuă drumul și tânărul Pamfil se întoarce în 1948 în București, împotriva sfaturilor colegilor francezi. După o ședere în Capitală, la Ministerul Sănătății - alături de doamna dr. Bagdasar - sosește la Timișoara, unde își începe afirmarea ca specialist, declanșând dezvoltarea psihiatrică - ulterior eminentă în țară - a Banatului. Domnia-sa, alături de doamna Bagdasar și dr. V. Ilea, pot fi considerați fondatorii psihiatriei infantile românești.

În 1955 ajunge pentru trei ani profesor la Cluj, apoi este eliminat pentru alți trei ani din sistemul universitar în urma unui scandal, a unui proces și a unei persecuții politice. A rămas trei ani în afara învățământului, fiind exilat în nordul țării (Siret) și însărcinat cu organizarea unei mari unități medico-sociale pentru handicapării mintal. În anii '61, politica oficială a Ministerului Sănătății era orientată spre înființarea unor astfel de unități, așa cum au fost și cele din Lugoj și de la Păclișa-Hațeg. Dintre toate, cea organizată de prof. Pamfil avea originalitatea de a crea o comunitate între populația unui mic orașel și deficienții internați. Se reîntoarce în Timișoara în 1963, rămânând aici profesor până la pensionarea sa din 1977 și decesul său din 1995.

Om de știință și cultură eminent al urbei, simbol al unei psihiatrii antropologice, culturale, umaniste, Eduard Pamfil scria poezii și cânta la chitară. Opțiunea sa pentru psihiatrie nu a fost pentru o specialitate medicală oarecare, ci spre una strâns legată, prin natura sa, de antropologie și cultură. Academicianul

Vlad Voiculescu, neurolog, își amintește: „În 1938, profesorul N. Ionescu-Sisești urmează profesorului G. Marinescu la conducerea Clinicii de Neurologie de la Spitalul Colentina. La ilustra echipă, profesorul Ionescu-Sisești adaugă în 1940 doi asistenți tineri: Eduard Pamfil și subsemnatul. Pamfil se întorsese de curând de la Paris, aducea cu el ceva din atmosfera celebrei clinici pariziene: o semiologie neurologică rafinată, discuție elegantă, diagnostice diferențiale neașteptate, interpretări fiziopatologice pline de imaginație. Avea un spirit de frondă față de tot ce era opinie preconcepțată, simplificare reduționistă, ideea șablonizată”.

Pamfil ar fi putut deveni un mare neurolog, dar în final s-a decis pentru psihiatrie, pe care a dominat-o prin prestigiul său, prin realizările practice ce le-a inspirat, prin orientarea doctrinară antropologică pe care a impus-o într-o perioadă în care oficial preponderent era pavlovismul.

Activitatea didactică inițiată la Timișoara de prof. Eduard Pamfil a fost acompaniată și de o amplă dezvoltare a psihiatriei în vestul țării. În momentul pensionării (anul 1977), prof. Eduard Pamfil a lăsat în Timiș cea mai amplă și diferențiată rețea de psihiatrie pe care o avea vreun județ al României.

Intr-o perioadă de antiintellectualism manifest, prof. Pamfil a tinut cursuri de psihanaliză și a încurajat pe cei ce îndrăzneau să se ocupe de cibernetică într-un sens larg, cu rezonanțe medicale și antropologice. Acad. prof. dr. C. Bălăceanu-Stolnici își amintește: „Eram la începutul anilor '50 și mă luptam să prezint perspectiva cibernetică în științele creierului. [...] Prof. Eduard Pamfil a înțeles din primul moment importanța noii concepții. [...] Am putut urmări, în anii următori, cum prof. Pamfil a inclus modelele sistematice și informaționale în teoretizările sale psihiatrice”.

Către sfârșitul anilor '50 ține excepționale prelegeri ce invocau cele mai noi direcții ale psihopatologiei: etologia, deprivarea informațională, personalismul, dimensiunea etico-spirituală a persoanei ce devine bolnavă psihic, atitudine ce nu a trecut neobservată și a fost receptată de oficialități ca un pericol. În toamna anului 1958, la fiecare curs, în primul rând nu stăteau studenți, ci persoane speciale venite, inclusiv profesori ai Institutului, care notau cu asiduitate totul.

Reîntors, în anul 1962, la catedra de Psihiatrie a Institutului de Medicină Timișoara, prof. E. Pamfil a desfășurat o activitate prodigioasă. În perspectivă, a introdus și dezvoltat ideea cursului dialogat, care se caracterizează nu doar prin expunerea de informații, ci și prin dezbaterile unor teme. Dimensiunea antropologică și etică a psihatriei a stat în permanență în centrul acestor cursuri-comentarii care au sădit în sufletul generațiilor respectul față de această disciplină medicală particulară. Fiecare luare de cuvânt era un eveniment prin profunzimea observațiilor și comentariilor. Sub inspirația și patronajul domniei sale s-au organizat în unele centre manifestări psihiatrice periodice.

Formarea unor noi generații de specialiști a fost o altă preocupare a Profesorului. Nici în acest domeniu nu a pus accentul pe cantitatea de informații predată, stimulând studiul propriu și inițiativa de gândire. A inițiat „călătoriile de studiu” în echipă, cu membrii catedrei și tinerii secundari, la Craiova și Săvârșin, la Lugoj și Oradea.

Un loc aparte în activitatea Prof. E. Pamfil l-a constituit îndrumarea doctoranzilor, pe această cale influențând profund psihiatria românească, stimulând-o să se deschidă spre variate direcții (ontologie și cibernetică, psihopatologie și psihoterapie, artă psihopatologică și psihiatrică morală, domeniul psihatriei forensice sau aria problematică a nebuniei în piesele lui Shakespeare).

Ambianța psihiatrică din jurul Prof. E. Pamfil a fost totdeauna extrem de stimulativă. Fiecăruia îi facilita manifestarea pleneră a propriilor calități și idei, favorizând astfel dezvoltarea unor domenii variate ale psihatriei românești. Schimbul de idei, dialogul, prelucrarea informației prin filtrul propriei personalități au fost regulile operei „maieutice” ale Profesorului nostru.

Cărțile de psihiatrică pe care le-a scris și publicat (împreună cu Dr. D. Ogodescu) privitor la Nevroze și Psihoze au marcat definitiv orientarea antropologică a psihatriei românești. Comentariul antropologic-teoretic pe care l-a dezvoltat ulterior, privitor la concepția „triontidi” a persoanei umane a deschis drumul unor meditații profunde care se cer și în prezent reluate.

A sprijinit dezbaterile interdisciplinare atât în interiorul medicinei, organizând variate întâlniri între medicii psihiatri și nepsihiatri (la Gătaia și Jebel), cât și dezbateri cu medicii generaliști. De asemenea, a inițiat și susținut un extraordinar

FOTO: ARHIVĂ PROF. DR. E. PAMFIL

Cerc de discuții interdisciplinare, care s-a desfășurat peste 20 de ani în cadrul Clinicii Psihiatrice și reunea intelectuali (mai ales tineri) din specialități extrem de diverse. Inițial, acest Cerc a fost orientat spre cibernetică și bionică, dezbaterile reunind matematicieni și biologi, ciberneticieni și psihologi, psihiatri și filozofi. În acest Cerc s-au reunit apoi și artiști plastici (celebru grup Sigma din Timișoara), muzicieni, critici de artă și literați.

De-a lungul anilor a existat o perioadă de intense preocupări privitoare la epistemologie, la logica științei și hermeneutică. În jurul anilor '80 s-au stabilit strânse relații cu Școala de la Păltiniș a lui C. Noica, care a și vizitat în trei rânduri cercul de dezbateri din Clinica Psihiatrică. Între anii 1985 și 1989, E. Pamfil a condus un Cerc de discuții interdisciplinare centrat pe teme de psihiatrică juridică, care se desfășura la Casa Universitarilor din Timișoara, avându-l drept moderator pe Dr. Fl. Galdau.

Prin E. Pamfil, Școala psihiatrică românească și-a câștigat un profil antropologic ferm și un bine meritat prestigiu în cadrul medicinei și culturii românești. În România, orice psihiatru și/sau in-

FOTO: ARHIVĂ PROF. DR. F. TUDOSE

telectual se mândrește dacă se poate numi elev al Profesorului Eduard Pamfil.

A lăsat un fragment, scris în franceză, adesea reprodus, pe care îl reiau și aici în traducere: „Am ajuns la vârsta zoologică a melcilor și la tăcuta lor resemnare. Înainte de a deveni o cochilie, îmi place să ascult - sau să cred că aud - în registrul de sus al orgii, într-o catedrală a omenirii, tema simplă și definitivă a sfârșitului nebuniei pe Pământ. Amin...” (Ion Vianu).

Grave și definitive cuvinte, atât de „pamfiliene”! Căci pentru el nebunia e o degenerare a sferei valorilor și a visa dispariția ei (ca o sublimă utopie) înseamnă a imagina o lume sustrasă condiției terestre, paradisiacă, o lume pe care o putem asemăna cu viziunea cântului al treizeci și treilea al „Paradisului” lui Dante, dominat de figura absolut luminoasă a Sfântului Bernard.

Profesorul Eduard Pamfil a fost unul dintre inițiatorii secției din Timișoara a Asociației Oamenilor de Știință (AOS, devenită ulterior Academie) împreună cu sociologul P. Caravia, cu

subsemnatul și cu unii colegi de la Politehnică. Spre sfârșitul vieții a fost membru al Academiei de Științe Medicale.

Spiritul său a dominat timp de decenii viața profesională a psihiatrilor din România, precum și viața spirituală a Timișoarei și a unei bune părți din țară, ceea ce reprezintă un bilanț mai important decât comunicările sale științifice și cele câteva cărți publicate. ■

Publicații

- ✕ Ion Nicolae Anghel, Eduard Pamfil - *Cartea Cu Pamfil*, 1996, ISBN-10: 9739244041, ISBN-13: 9789739244046 (carte biografică/autobiografică)
- ✕ Edouard Pamfil - *Arioso dolente*, Facla, 1979
- ✕ Edouard Pamfil - *Persoană și devenire*, Editura științifică și Enciclopedică, 1976
- ✕ Edouard Pamfil - *Psihozele*, Facla, 1976
- ✕ Edouard Pamfil - *Psihologie și informație*, Editura științifică, 1973

Reclamă PS29(2)0105